

сумнозвісною назвою «Партія веде». Уклав збірку Лейб Квітко, переклади здійснили Д. Гофштейн, Л. Квітко та ін. У 1939 р. вийшли різні ювілейні видання творів Тараса Шевченка (до 125-річчя з дня народження) їдишем та Шолом-Алейхема (до 150-річчя з дня народження) українською мовою.

З початком 1930-х років відбувалася всеохопна радянська: було закрито літературні спілки і видавництва, створені не більшовицькою владою (зокрема «Культур-Ліга»). Вибір тематики публікацій і перекладів поступово звужувався, зважаючи на доцільність певних творів для радянської пропаганди та перелік схвалених владою «соціалістичних», «пролетарських» чи «революційних» класиків: Тарас Шевченко, Леся Українка та Іван Франко для української літератури, Шолом-Алейхем – для єврейської. Радянські репресії 1930-х років, Друга світова війна і Голокост, а також подальші репресії єврейських письменників у 1948–1952 рр. на багато років призупинили українсько-єврейську співпрацю на ниві літератури.

UDC 027.54(477-25)НБУВ:025.17:[002.2:811.161.2'25:811.411.16'25]"1920/1930"

Tetyana Batanova,

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-8407-9649>,

Research Associate,

Judaica Department,

Institute of Manuscript,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine,

Kyiv, Ukraine

e-mail: batanova@nbuv.gov.ua

**TRANSLATIONS OF UKRAINIAN AND JEWISH YIDDISH LITERATURE IN
PUBLICATIONS OF THE 1920–1930s FROM THE COLLECTIONS OF THE
V. I. VERNADSKYI NATIONAL LIBRARY OF UKRAINE**

The study of translations from Ukrainian and Yiddish literature published in the 1920–1930s enables to research the Ukrainian-Jewish cooperation in the field of literature and trace the sovietization in the publishing process.

Keywords: translation, Ukrainian literature, Jewish literature, Yiddish, Judaica Department, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine.

УДК 070(477=411.16):004]:070(477):004]

Гірік Сергій Іванович,

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-2535-3924/>

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,

відділ соціогуманітарних, природничих і технічних наук;

Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво»,

Київ, Україна

e-mail: sergiusz.1985@gmail.com

**ОЦИФРУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЄВРЕЙСЬКОЇ ПЕРІОДИКИ:
ВИКЛИКИ Й МОЖЛИВОСТІ**

Розглянуто досвід оцифрування різними установами українських єврейських періодичних видань у порівнянні з історією оцифрування неєврейської преси. Виявлено низку спільних для різних ініціатив недоліків та окреслено шляхи їх подолання.

Ключові слова: оцифрування, періодичні видання, преса, колекції, покажчики.

Упродовж останніх 20 років в Україні та за кордоном реалізовано кілька десятків масштабних проєктів оцифрування періодичних видань, пов'язаних із Україною. У процесі їх утілення в життя перед установами, у колекціях яких зберігаються оригінали оцифрованих матеріалів, організаціями, що безпосередньо працювали над оцифруванням, а також користувачами створених ними ресурсів, постала низка викликів, які суттєво зменшують можливості для повноцінного використання удоступнених джерел. Це стосується як єврейської періодики (єврейськими та неєврейськими мовами), так і української преси в цілому.

Перші подібні ініціативи здійснювалися ще в середині 2000-х років. З огляду на тогочасні технічні можливості вони не передбачали публікації оцифрованих матеріалів в інтернеті (чи то у відкритому доступі, чи то за передплатою). Одним із найцікавіших і як на той час зразкових за якістю виконання задумів такого ґатибу був незавершений проєкт «Електронні матеріали з історії української культури», що втілювався в життя у 2004–2009 роках видавництвом «Критика» й Українським науковим інститутом Гарвардського університету (випущено п'ять компакт-дисків із додатками у вигляді брошур із покажчиками й супровідними матеріалами).

Від реалізованих пізніше задумів він вирізняється ґрунтовністю підготовки — крім власне повних комплектів обраного видання на диск записувалися дотичні до нього публікації (альманахи, збірки, критичні видання тощо). Привертає увагу й підготовка наукового апарату у вигляді покажчиків, передруків давніх рецензій на вміщені матеріали тощо. Вагомим плюсом цього проєкту є намагання досягнути повноти представлених комплектів періодичних видань — у разі, коли жодна бібліотека не мала повної збірки, лакуни заповнювалися примірниками з інших сховищ та приватних колекцій. Саме відсутність такого підходу, який можливо реалізувати лише у форматі кооперації між різними книгозбірнями, музейними установами, громадськими організаціями і приватними особами, є причиною неповноти більшості втілених пізніше ініціатив оцифрування періодики.

«Критиківський» проєкт, проте, взагалі не передбачав оцифрування єврейської преси. Про це свідчить його проспект, що друкувався на звороті обкладинки брошур із бібліографічними й іменними покажчиками, що докладалися до перших чотирьох випусків опублікованих компакт-дисків. Згаданий факт засвідчує відсутність сприйняття української культури міжвоєнного двадцятиліття як інклюзивного явища, яке охоплювало культури всіх етносів України у їхньому взаємозв'язку. Цей недолік було можливо скоригувати, однак проєкт зупинився на вип. 5, тож шанс було втрачено.

Ініціаторами більшості наступних за часом ініціатив оцифрування періодики (як виданої в Україні єврейської, так і власне української) як правило були установи-зберігачі колекцій, що оцифровувалися. На час реалізації цих проєктів технічні можливості вже дозволяли удоступнити створений інформаційний продукт широкій аудиторії. Крім того, установи-власники збірок мають змогу включити реалізацію відповідних задумів до офіційних планів своєї

роботи на кожен наступний рік і не обмежені в часі користування оригіналами. Завдяки цим чинникам кількість оцифрованих видань як за назвами, так і за кількістю номерів, упродовж останніх півтора десятиліття виросла в десятки разів.

Водночас, як показав аналіз оцифрованих колекцій (єврейські періодичні видання на порталі Libragia.ua; видані в Україні єврейські журнали й газети, оприлюднені на сайті «Historical Jewish Press», який адмініструє Національна бібліотека Ізраїлю спільно з Тель-Авівським університетом; єврейська преса у Ягеллонській цифровій бібліотеці; матеріали порталу «Contact Memory» Фракфуртського університету; матеріали сайтів Інституту Лео Бека, Німецької національної бібліотеки та Центральної юдаїстичної бібліотеки [Centralna Biblioteka Judaistyczna] Єврейського історичного інституту у Варшаві), усім їм властива низка особливостей, які ускладнюють роботу дослідників із доступними джерелами.

Найприкметніші серед них є такі:

- відсутність повних комплектів оцифрованих видань; у деяких випадках у разі, якщо одне видання оцифровувалося двома чи більше установами, два неповні комплекти можуть взаємодоповнюватися й утворювати один повний комплект, однак користувач має змогу дізнатися про це лише шляхом пошуку однієї назви видання на різних ресурсах;
- відсутність наукового апарату — оскільки науковий апарат конкретного видання передбачає роботу з його повним комплектом, а в більшості випадків оцифровуються неповні збірки, підготувати вичерпні покажчики може лише консорціум установ або стороння організація на основі одразу кількох зібрань із можливим залученням окремих примірників із приватних колекцій;
- відсутність можливостей текстового пошуку в межах окремих видань;
- небажання багатьох установ надавати вільний доступ до своїх колекцій та дозволяти збереження копій оцифрованих видань для роботи офлайн.

Два перші недоліки можна компенсувати шляхом об'єднання зусиль окремих бібліотек і музейних установ за участі громадських організацій, приватних осіб та комерційних структур. Створення крос-переліків у вигляді списків оцифрованих видань із гіперлінками, які дозволяють відстежити взаємодоповнені дублі окремих назв на різних ресурсах, є лише паліативом. Існування такої ініціативи Державного університету Огайо (Union List of Digitized Jewish Historic Newspapers, Periodicals and e-Journals), звісно, полегшує працю науковців, однак жодним чином не замінить повноцінної публікації повних комплектів періодичних видань.

UDC: 070(477=411.16):004]:070(477):004]

Serhiy Hirik,

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-2535-3924/>

PhD in History / Candidate of Science in History,

Senior Research Fellow, Department of Arts and Sciences,
State Research Institution “Encyclopedia Press”,
Kyiv, Ukraine
e-mail: sergiusz.1985@gmail.com

DIGITIZATION OF UKRAINIAN JEWISH PERIODICALS: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

Author analyzes the experience of digitization of Ukrainian Jewish periodicals in comparison with digitization of non-Jewish press. He identifies several deficiencies that are common to the various such projects and proposes ways to overcome them.

Keywords: digitization, periodicals, press, collections, indexes.

УДК 027.54(477-25)НБУВ:025.17:070(477=411.16)”1988/2004”

Залізнюк Олена Сергіївна,

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-4437-4042>

наукова співробітниця,

відділ пресознавства,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,

Київ, Україна

e-mail: olenazalizniuk@ukr.net

Швець Ірина Миколаївна,

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-4847-6097>

молодша наукова співробітниця,

відділ пресознавства,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,

Київ, Україна

e-mail: shvets.irina@ukr.net

ЄВРЕЙСЬКІ ГАЗЕТИ У НАУКОВОМУ КАТАЛОЗІ «ГАЗЕТИ НАЦІОНАЛЬНИХ СПІЛЬНОТ УКРАЇНИ 1988–2004 РОКІВ У ФОНДАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО»: ЗБЕРІГАННЯ ТА ВИВЧЕННЯ

У тезах ідеться про зберігання та вивчення єврейських газет, що ввійшли до наукового каталогу «Газети національних спільнот України 1988–2004 років у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського».

Ключові слова: єврейські газети, збереження, каталог, національні спільноти, редактор, фонд.

Наприкінці 1980-х років в Україні розпочався справжній газетний бум, майже кожного дня з’являються нові видання як наслідок багаторічного інформаційного голоду. Нові газети принципово відрізняються від офіційних видань засновником, власником, тематикою, читацькою аудиторією тощо.

У перші роки перебудови й упродовж наступних двох десятиліть на території сучасної України відродилося та утворилося багато різноманітних єврейських організацій, кожна з яких намагалася видавати свою газету.

Упродовж 2021–2022 рр. співробітники відділу пресознавства (ВП) Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) Олена Залізнюк та Ірина Швець працювали над підготовкою до друку наукового